

Binnen het voortgezet onderwijs wordt veel gewerkt met leerdoelen. Middels deze doelen maak je voor bijvoorbeeld een les, opdracht of project duidelijk waaraan de leerlingen gaan werken. Dit kan gaan over kennis, inzichten, vaardigheden of attitude. Met de komst van meer maatwerk kunnen leerdoelen echter beperkend werken, omdat deze vaak gekoppeld zijn aan lessen en uitgaan van één leerroute. Binnen het hoger beroepsonderwijs wordt daarom sinds enkele jaren gewerkt met leeruitkomsten.

Leerdoelen vs. leeruitkomsten

Wat is nu precies het verschil tussen leerdoelen en leeruitkomsten?

Leerdoelen

Een leerdoel geeft aan wat je wilt bereiken met het onderwijs. Soms wordt 'leerdoel' gebruikt als synoniem van de term 'eindterm' óf komt het hier uit voort. Een leerdoel specificeert duidelijk en concreet wat je beoogt leerlingen eigen te maken op het gebied van kennis, inzichten, vaardigheden en attitude. Er is meestal in opgenomen hoe zij zich dit eigen moeten maken en hoe zij dit dienen te bewijzen. Daarbij is het veelal de norm dat je als docent doelen [SMART formuleert](#):

- **Specifiek** – *Is de doelstelling eenduidig?*
- **Meetbaar** – *Onder welke (meetbare/observeerbare) voorwaarden of vorm is het doel bereikt?*
- **Acceptabel** – *Zijn deze doelen acceptabel voor de doelgroep?*
- **Realistisch** – *Is het doel haalbaar?*
- **Tijdsgebonden** – *Wanneer (in de tijd) moet het doel bereikt zijn?*

Leeruitkomsten

Een leeruitkomst is een meetbaar resultaat van leerervaringen die je in staat stelt er zeker van te zijn tot welke hoogte/niveau/standaard een competentie is gevormd of verbeterd. Leeruitkomsten zijn geen unieke eigenschappen van een leerling of student, maar uitspraken die je als docent in staat stellen om te meten of leerlingen hun competenties hebben ontwikkeld op het vereiste niveau c.q. een samenhang tussen kennis, inzichten, vaardigheden en attitude kunnen aantonen.

Belangrijk verschillen

Wat zijn nu concreet de verschillen?

- Leeruitkomsten gaan over 'getoonde' en niet 'gewenste' resultaten.
- Leeruitkomsten zijn gekoppeld aan toetsing, niet aan lessen.
- Leeruitkomsten gaan vaak over groter geheel zijn daarom duurzamer.
- Leeruitkomsten gaan over het eindresultaat en niet de weg er naartoe.

Waarom leeruitkomsten

Bij leerdoelen gaat het naast het resultaat veelal om het proces: wat wordt van de leerling op welke manier wanneer verwacht en/of wat wil de docent bereiken. Daarbij zijn leerdoelen gekoppeld aan de lessen en vaak relatief concreet. Bij leeruitkomsten gaat om het resultaat en niet de manier waarop deze wordt bereikt. Met andere woorden: er wordt van leerlingen gevraagd om kennis,

inzicht, attitude of vaardigheden aan te tonen, waarbij de manier waarop zij daar komen niet van belang is. Daarbij zijn leeruitkomsten dus gekoppeld aan toetsen en vaak relatief groot.

Kijkend naar de huidige ontwikkeling binnen het onderwijs, waarbij het steeds meer over maatwerk gaat, maakt het gebruik van leeruitkomsten dat je erkent dat (Goedhals, J. 2016):

- meerdere wegen naar Rome leiden;
- mensen op verschillende manieren leren;
- er buiten school ook leerervaringen/belevingen worden opgedaan;
- er leerervaringen worden opgedaan die onzichtbaar blijven;
- de leermethoden die de opleiding aanreikt niet de enige juiste hoeft te zijn.

Wat maakt een goede leeruitkomst

Leeruitkomsten vormen de basis voor het ontwikkelen van het onderwijs en de toetsing. Door middel van goed beschreven leeruitkomsten kun je er ook voor zorgen dat het onderwijs en de toetsing goed op elkaar aansluiten. Een leeruitkomst is een beschrijving van wat de leerling kan doen als resultaat van wat hij/zij heeft geleerd.

In een leeruitkomst zijn [minimaal drie componenten](#) opgenomen:

- een gedragscomponent: wat moet de leerlingen doen/laten zien. Hiervoor gebruik je een werkwoord (bijvoorbeeld uit de taxonomie van Bloom, De Block, Biggs (SOLO), Krathwohl, Romiszowski of Miller)
- een inhoudscomponent: ten aanzien van welk onderwerp wordt de handeling uitgevoerd (het wat)
- voorwaarden/context waarin (het hoe); met behulp van..., in samenwerking met..., in overleg met..., vanuit deze theorieën...
- soms ook prestatie en hulpmiddelen

Voorbeelden van toetsbare leeruitkomsten ([husite.nl](#), 2018):

“De student vertoont gedrag A, met betrekking tot inhoud B onder voorwaarden C, waarbij hulpmiddelen D worden gehanteerd wat leidt tot prestatie E.”

“Behandelt brandwondenslachtoffers volgens de EHBO-richtlijnen (gedrag) (inhoud) (context).”

Een handig en compleet hulpmiddel dat gebruikt kan worden om leeruitkomsten te omschrijven is de [integratiematrix van SLO](#).

Tuning-systemathiek

Een manier die vaak wordt gebruikt om goede leeruitkomsten te formuleren is de tuning-systemathiek (Nuffic, 2013):

	Vraag	Toelichting
Werkwoord	Welke gedrag wil je zien bij de toetsing? Wat toets je bij huidige toetsing?	Bijv. werkwoorden Bloom (cognitieve domein), zie ook psychomotorische en affectieve domein (bv in Kennedy). Link met toetsbeleid
Type/soort	Aan welke opleidings specifieke competenties draag het bij?	Zie landelijk profiel, eindkwalificaties opleiding. Welke 'rijtjes' staan in standaard 1 aan de NVAO?
Onderwerp	Over welke onderdelen van BOKS/kennisbasis gaat het hier?	Bij ontbreken van goede BOKS: keer het proces om: Wat wil je hierover in de BOKS? Zie landelijke documenten, toetsmatrijzen, literatuur waar je aan denkt enz.
Standaard	Welke modellen/theorieën/standaarden/aanpakken/benaderingen mag/moet iemand hanteren?	Bv. wet- en regelgeving, wetenschappelijke evidence, professionele normen (b.v. register, beroepsvereniging), kwaliteit literatuur. Evt. aantal verschillende modellen dat iemand moet beheersen.
Reikwijdte	In welke combinatie(s) van rol en situatie moet het gedrag getoond kunnen worden?	Eisen aan de toepassingssituatie, die iets zeggen over complexiteit/nieuwheid(transfer)/snelheid/risico/soort beschikbare informatie.

Is in staat om te verdedigen	Met behulp van debatvaardigheden en vaardigheden op gebied van argumentatie en reflectie	Zijn onderzoeksuitkomsten en scriptie	Eisen die aan onderzoeksrapporten worden gesteld in domein communicatie	Binnen een gemiddelde complexiteit
Werkwoord	Type/soort	Onderwerp	Standaard	Scope/context

Bron: Klarus, Peeters & Joosten-ten Brinke, 2017 & Nederlands Partnerschap Leven Lang Leren, 2015

a) to demonstrate to describe	knowledge	European and world chronology, especially from 1500 on	in synthetic terms	the main approaches to the study of European empires and to world and global history
<i>verb</i>	<i>type</i>	<i>subject</i>	<i>standard</i>	<i>scope/context</i>

b) to address	retrieving the appropriate sources and bibliography (skill)	a research problem	critical, narrative form	findings in a text of around 60 pages.
<i>verb</i>	<i>type</i>	<i>subject</i>	<i>standard</i>	<i>scope/context</i>

Video over leeruitkomsten

Gebruiken in het voortgezet of primair onderwijs?

Zou je leeruitkomsten ook kunnen gebruiken in het voortgezet of primair onderwijs? Uiteraard is het in beide gevallen een type onderwijs waarin – ten opzichte van het hoger beroepsonderwijs – basiskennis/basisvaardigheden worden aangeleerd binnen een relatief homogene setting: concreet en eenduidig zijn is soms wenselijker. Bij het voortgezet onderwijs dwingt het examen je er soms

bovendien toe vooral één weg te bewandelen met je leerlingen. Dit is een duidelijk verschil het hoger beroepsonderwijs. Toch biedt het gebruik van leeruitkomsten wel meer ruimte en zou het binnen de context van het voortzet en primair onderwijs prima kunnen worden ingezet om meer recht te doen aan de verschillen tussen leerlingen.

Hoe sta je zelf tegenover leeruitkomsten? Heb je er ervaring mee? We lezen het graag terug in een reactie hieronder!